

Afrapportering af ”Ej her lugter bare totalt meget af mormor – dialogbaseret samarbejde mellem nyt og gammelt koncept om eksperimenterende duftoplevelser på museum”

Formidlingspulje 1 for 2013 – J.NR. AMF.2013-0030

Målet med projektet har været at tilføre museets faste miljøudstillinger et løft i form af duft/lugtopplevelser, der kunne understøtte formidlingen. Målet har samtidig været, at museets egne frivillige og slutbrugere skulle inddrages i processen.

Frivilliggruppe

Der blev etableret en gruppe af frivillige fra alle 14 brancheklubber på museet, der løbende har givet input til os om projektet. Gruppen har efter eget ønske været løst organiseret, hvor projektleder har bundet trådene sammen, og de frivillige har løbende indgået i dialog om projektet og stillet deres viden om arbejdspladsens og hjemmets dufte til rådighed. Dels om mulige dufte i de udstillinger, hvor de selv er aktive, er blevet oplært osv., dels om de dufte vi fik tilført, var ”rigtige”.

Tidsramme

Projektet har kørt fra 1. September 2013 til 1. August 2014. Projektet har kørt i to etaper med et pilotprojekt i efteråret 2013, hvor der blev etableret dufte i vores lejlighed fra 1880 og i vores træskofabrik fra 1908 for at prøve teknikken af og se, hvordan gæsterne reagerede. Den oprindelige ide var egentlig, at vi skulle have lokummet i baggården til at lugte, men dette advarede leverandøren, Ambient Idea, stærkt imod, da dårlige lugte dels påvirker folk enormt meget (ifølge leverandøren i negativ retning), og at det ville være svært at få en god effekt ud af duftdispenseren på et udendørs lokum, hvor lugten forsvinder op i luften. Samtidig er det et problem med årstidernes skiften, da baggården er meget kold om vinteren, og der er meget få gæster, der finder derud.

Vores oplæg til Ambient Idea var derefter, at vi stedet kunne få lejligheden fra 1880 og træskoværkstedet til at lugte, som der ville have lugtet i gamle dage.

Træskofabrikken 1908

I træskofabrikken efterspurgte vi en duft, der kunne supplere den svage duft af bøgetræ, der allerede er i værkstedet: Duften af bearbejdet træ og varmt jern fra båndsav, klampemaskine og kopifræser. Der kunne måske også dufte let af den gasmotor, der trak maskinerne.

Denne duft forsøgte Ambient Idea at ramme således:

“cedertræ, skovfyr, tetræ, bergamot: vi er over i træ-afdelingen og her har jeg fokuseret lidt på f.eks. sværtning af læder, da jeg ikke kan duft fremstille maskinprocesserne.”

Arbejderlejligheden 1880

I 1880 ville vi gerne have det til at dufte af koks, petroleumslampe, halm og brænde fra støbejernskomfuret. Disse lugte forsøgte Ambient Idea at ramme ved at sende os en olie indeholdende:

“manuka, galbanum, amyris, linalohe, nardus, korianderblad, hvidgran, peber grøn, blodappelsin, ravintsara.”

Evaluering

I evalueringen blev de frivillige inddraget ligesom vi i en periode af en måneds varighed spurgte alle gæster, der var med på en rundvisning, hvad de syntes, der duftede af i udstillingerne.

Arbejderlejligheden 1880

Den duft, der var sværest at genkende for både gæster og frivillige var duften i lejligheden fra 1880. Enkelte syntes, der lugtede af peber, maltbolsjer, gran (i juledagene) og de fleste kunne ikke genkende lugten. Her har vi nok en særskilt udfordring, da det at fyre med koks ikke er en lugt, mange kan genkende i dag, da de ikke i forvejen kender lugten. Desuden var konklusionen, at vi har efterspurgt for kompleks en duft. Der var et behov for en mere simpel, letgenkendelig duft i stedet for et forsøg på at ramme alle de dufte og lugte, der ville have været i lejligheden.

Træskoværkstedet 1908

De fleste kunne godt genkende duften af træ i træskoværkstedet, dog fandt mange, at den duftede for “friskt”. Problemet her var også, at det er et gennemgangsrum, hvor duften cirkulerer alle mulige andre steder hen, end der, den skal være: I mellemgangen, op af trappen til Foredragssalen eller sågar oppe i Arena-udstillingen på vores 1. sal. Ligesom det var tilfældet med Arbejderlejligheden fra 1880, havde vi bestilt for kompleks en duft, der var for vanskelig at afkode, og så var der tilsat en friskhed til duften, som nok var behagelig at dufte til, men som ikke passede ind i udstillingen.

Spørgsmålet meldte sig også, om duftene gav vores formidling mere end en potentiel “hyggelig stemning”. Skulle der flettes en “historie” (f.eks. at familien skulle have kål og flæsk til middagsmad, som stod og kogte på støbejernskomfuret) på duften, eller fungerer den bedst, hvis den bare diskret understøtter den autentiske miljøstemning, som i forvejen er der? Dette var nogle af de overvejelser vi gjorde os før projektets 2. etape.

Ny leverandør

Samtidig valgte vi at skifte leverandør. Dette i udmærket dialog med vores daværende leverandør. De danske duftfirmaer er vant til at arbejde sammen med supermarkeder og detailhandel. Vi er det første museum, der har efterspurgt produktet. Derfor gik vi lidt fejl af hinanden i forhold til, hvor ”friske” duftene skulle være, og hvor behagelige de skulle være for vores gæster. Vi ville sådan set have en ”autentisk” duft – altså ikke en duft, der skulle være behagelig, mens leverandøren var vant til at samarbejde med kunder, der efterspørger behagelige dufte. En klar erfaring fra projektet er således, at det er ekstremt vigtigt at være meget tydelig i sin kravspecifikation til leverandørerne. Der kan være en lang vej fra en frivillig tidligere maskinarbejders beskrivelse af lugten i et maskinværksted i 1950’erne, til at projektleder får skrevet den erindring ned på en måde, så en leverandør kan anvende til at skabe præcis den lugt. Det er en proces, man ikke skal undervurdere.

Vi valgte at skifte til en amerikansk leverandør, ScentEvent, der har erfaring med at arbejde med museer. I dialog med dem udvalgte vi nye udstillinger til projektets 2.

etape, der bedst ville egne sig til deres dufte, og hvor duftene ville ramme mere ”rent” i stedet for at være for komplekse.

Tobaksbutik 1950’erne

Et oplagt valg var vores nye tobaksbutik i Butiksgaden fra 1950’erne. Her er tobaksvarer til den store guldmedalje, der dog alt sammen er af ældre dato, og derfor er den naturlige duft kraftigt aftagende. Dette blev der rodet bod på i en sådan grad, at vi har hørt flere gæster forlade udstillingen med en kommentar om, at det dog var utroligt så meget duft, der stadig var tilbage i de gamle cigaretter. Her understøttes formidlingen altså meget effektivt og diskret af duftene, uden duftene på nogen måde er i centrum. Der er stadig ingen gæster, der har spurgt, om vi har tilsat duftene. Det godkendes som en del af butikkens naturlige duft, hvilket vi anser som en succes.

Ove Hede Nielsens direktørkontor

Duften af cigaretter var oplagt at genanvende i Ove Hede Nielsens gamle direktørkontor fra Arena Tv/radiofabrik. Kontoret er et typisk ”cigarkassekontor” med mørkt træ, gulvtæppe, bar, og tunge møbler, som museet har hjemtaget i sin helhed fra Fabrikvej i Horsens. Her har de frivillige først bidraget med en ikke-kunstig cigarduft frembragt ved cigarrygning, men denne fortog sig for hurtigt.

Vores frivillige i gang med at arbejde med dufte i Ove Hede Nielsens direktørkontor

Maskinværksted 1920’erne

I vores maskinværksted kan maskinerne køre og vise et system med remtræk og forlagstøj, som det var almindeligt i industrien på den tid. Dette miljø ville vi gerne optimere med dufte. Her er tilføjet duften af ”oily machinery”: En lidt tung, klæbrig duft af olie og varme, der giver en god tilføjelse til udstillingen, og diskret understøtter formidlingen på samme måde som i Tobaksbutikken. Den største udfordring ved at lave dufte i denne udstilling var, at udstillingen er i et gennemgangsrum. Den intelligente duft, der bliver i det rum, den skal være i, er desværre ikke opfundet. Derfor

dufter der nogle gange af "oily machinery" i vores andre værksteder. Det passer dog også okay til disse udstillinger, så det gør ikke så meget, men det er en udfordring, man skal tage med i overvejelserne, når man arbejder med kunstige dufte.

Arbejderlejlighed 1880

I vores Arbejderlejlighed fra 1880 har vi skiftet den komplekse duft ud med en mere simpel lugt af jord/der dufter jordslået. Dette for at accentuere, at vi her er i museets fattigste lejlighed, hvor familien har boet under kummerlige vilkår. Dette også for at udfordre vores gæster med en ubehagelig lugt.

Arbejderlejlighed 1920

Når man bevæger sig op i tid, vil man med sit blotte øje kunne se, at familien har fået moderne bekvemmeligheder som elektricitet, vand i hanen og gas. Dette understreges ved duften af bygas i lejligheden, som fint supplerer den fortælling om fremskridt, vi gerne vil formidle til vores gæster.

Teknikken

Teknikken bag er ret simpel. Man får en "scented oil", som man placerer i en scent diffuser. Denne kan indstilles til at sprøjte luft med små krystaller af duft ud i rummet med faste intervaller, en såkaldt "våd-luftsdiffusion". Den har også en timer, så den ikke står og bruger af olien uden for åbningstiden. Diffuseren optager lidt plads, og den kræver elektricitet, så man skal trække ledninger i udstillingen. Undersøgelser har vist, at der er en minimal risiko for at fremkalde allergiske reaktioner. Derfor er man mange steder gået over til tør-luft-diffusion, hvilket vi har prøvet af i projektets 2. Etape.

I "Tør-luft Diffusion"-metoden afgives meget små duft-molekyler i luften, når duft-modulet aktiveres og en luftstrøm fra en lille ventilator presses igennem posen med det inaktive tørre materiale (små keramik-kugler), der er infuseret med den aktuelle duft-olie. Fordi de afgivne duft-molekyler er så små ved denne duft-metode, medfører det samtidig at det tidsrum, hvor luften omkring hylden er præget af den aktuelle duft-afgivelse er begrænset. Og langt kortere end tilfældet er ved "Våd luft Diffusion"-metoden. Der er således fordele og ulemper ved begge metoder.

Pris

Det er vores estimat, at hvis man vil integrere en bestemt duft i en udstilling eller sær-udstilling, så vil man kunne komme langt for bare 5000 kr. Dermed er det ikke en uoverstigelig investering, der kræves, for at komme i gang med at eksperimentere med dufte.

Eksterne henvendelser

I forbindelse med projektet er der udtrykt interesse herfor fra bl.a. Den Gamle By, der har tanker om at gøre brug af erfaringerne i deres nye bydel, og erfaringerne er blevet præsenteret på en workshop på Aros i Aarhus. Der er også udfærdiget en artikel til Danske Museer (vedhæftet), hvor vores erfaringer bliver delt med resten af museums-verdenen. Derudover stiller projektleder David Holt Olsen sig til rådighed for fremtidige henvendelser og vidensdeling.

Bedste råd

Keep it simple. Vælg let genkendelige dufte, der ikke er for komplekse. Ellers skaber det bare forvirring. Vær meget klar i din kravspecifikation – leverandørerne er uvante med at samarbejde med museer. Vælg rum, hvor duften fungerer godt i. Gennemgangsrum er vanskelige at lave dufte i. Lad være med at overdosere. Duften skal diskret understøtte den historie/formidling, der i forvejen er i udstillingen.

Afviklingen af projektet

I den oprindelige ansøgning var der indregnet en studietur til Jorvik Viking Center for at høre, om deres forsøg med lugte i udstillingerne. Da duftprojektet fremover vil være en fast del af museets formidling, har vi valgt at skyde besøget til senere, hvor vi med den nye leverandør får en anden og bedre input, som vi kan bruge i erfaringsudvekslingen. Dette skyldes også, at flere aftalte besøg er blevet aflyst, da ikke kun danske museer har et travlt program. I Jorvik, har vi haft kontakt med Stuart Jarman, der er Operations Manager på Jorvik, der har vidensdelt med os, så vi har været opdateret med deres erfaringer. Vi har derfor valgt at bruge de afsatte midler til mere forsøg og test med brugergrupperne, og så dækker museet selv studieturen senere.

I samme proces skal honorar til eksterne ydelser ses. Vores leverandørskifte har betydet, at vi har fået en ny samarbejdspartner, som har skullet sætte sig ind i museernes kulturhistoriske formidling i modsætning til virksomhedernes kommercielle tanke for salg i detailhandlen. Denne proces har kostet tid, til gengæld er ydelse fra den eksterne samarbejdspartner "gratis", da firmaet gennem museet er ved at finde en ny niche, de ikke kender. Vi har derfor haft et lidt større forbrug af egne forsøgsmidler, men de er givet godt ud ift. den effekt, de har givet projektet.

David H. Olsen
Museumsinspektør

August 2014